

Abstrakt

Tato diplomová práce pojednává o vnímání smrti českých krajanů v srbském Banátu. Historie hlavní vlny českého osídlení v Banátu začíná v 19. století, kdy po válkách s Osmanskou říší byla zdejší půda přidělována obyvatelům z území celé rakouské monarchie. Dnes je území rozděleno mezi státy Srbsko a Rumunsko. Češi se od srbské většiny liší svým katolickým vyznáním a jazykem. Práce vychází z dat sesbíraných během dvou výjezdů Ústavu etnologie FF UK do obcí Bela Crkva, České Selo a Kruščice. Během prvního výjezdu roku 2021 byly fotograficky zdokumentovány české hroby na katolických hřbitovech, během druhého výjezdu roku 2022 byly pořízeny nahrávky polostrukturovaných rozhovorů s krajanů na téma pohřbu, umírání a náboženství. Hlavní výzkumné otázky jsou: Jak čeští krajané v srbském Banátu vnímají smrt a umírání? Jak se liší pohřby českých krajanů v minulosti a v současnosti? Jak velkou roli hrají zemřelí v životech pozůstalých? Pro analýzu dat byly využity mj. teorie ochočené smrti P. Arièse, teorie sekundárního jednání věcí A. Gella a teorie deathscapes. Ochočená smrt je smrt známá, která není tabu a na kterou se aktéři připravují, její opak je smrt zdivočelá. Krajané o smrti mluví velmi otevřeně. Jejich představy jsou dané náboženským vyznáním, zároveň se ale některé tradice postupně opouští a smrt začíná „divočet.“ Proces je zpomalen vlivem zvyku nechávat si vyrábět vlastní náhrobky ještě během života. Teorie sekundárního jednání vychází z předpokladu, že primární aktér své úmysly vkládá do neživého předmětu, který ovlivňuje chování ostatních. Předpokládáme, že mrtví mají sekundární jednání, které může do svého těla ještě během života vložit zemřelý, a zároveň do něj jednání vkládají pozůstalí. U krajanů zemřelý jednatel velkou míru jednání nemá, vše se odehrává standardizovaným způsobem. Nebožtík zůstává po úmrtí doma, a pozůstalí u něj bdí přes noc, pak je co nejdříve pohřben. Po výstavbě kaple v Kruščici proběhla změna v pohřbu, kdy je tělo odneseno do kaple a bdění probíhá tam. Zemřelí mají více jednání jako abstraktní komunita, která vyžaduje, aby pozůstalí pomáhali její existenci pomocí dodržování rituálů. To se odráží do role zemřelých v životech pozůstalých. Deathscapes jsou místa asociovaná s mrtvými a umíráním. Typicky jsou to hřbitovy, které v případě krajanů nesou významy spojené s etnicitou. Hroby Čechů jsou totiž psané latinkou narozdíl od těch srbských v cyrilici. Deathscape se může stát i tělo truchlícího, který svým oděvem přináší význam smrti všude s sebou.